

Zápis ze zasedání Výboru pro práva dítěte

ze dne 6. prosince 2018

Místo a čas konání: Strakova Akademie (místnost č. 179), Praha 1, od 13:00

Přítomni: M. Ďordž, A. Hofschneiderová, A. Křístek, B. Křižanová, K. Šimáčková Laurenčíková (předsedkyně Výboru), L. Rybová, D. Strupek, M. Šimůnková, A. Zouplnová

Omluveni: Š. Dušková, P. Kačírková, L. Kantůrková, J. Sosna, H. Štěrbová, Š. Tyburcová, V. Velek, H. Zaplatílková

Hosté: M. Kučerová

Sekretariát: D. Šmídová, J. Machačka, D. Otrošinová, R. Hueber

Téma: Shrnutí aktuální situace a případných změn v oblasti systému péče o ohrožené děti + bod Různé

Paní předsedkyně přivítala přítomné členy a novou tajemnici Výboru pro práva dítěte a nastínila program zasedání.

1) Situace na MPSV

A. Hofschneiderová na dotaz K. Laurenčíkové potvrdila, že avizované sloučení odboru pro práva dítěte a odboru rodinné politiky a politiky stárnutí MPSV již proběhlo. Dále vysvětlila, že se nyní jedná o odbor o sedmi odděleních, přičemž bývalý odbor pro práva dítěte měl dvě oddělení, koncepční a projektové. V rámci koncepčního oddělení dojde k vydělení problematiky náhradní rodinné péče do samostatného oddělení, což lze hodnotit pozitivně, jelikož se jedná o širokou agendu. Vzhledem k velikosti odboru je taktéž plánováno ustanovení stálého zástupce ředitele odboru, přičemž zatím není jisté, zda bude mít na starosti všechny agendy či jen práva dítěte. V době zasedání byla vedením odboru pověřena Linda Sokačová (namísto paní ministryně Maláčové).

M. Ďordž následně vznesl dotaz, jaké oddělení by bylo třeba kontaktovat v případě připomínek k vyhláškám či návrhu zákonů. A. Hofschneiderová odpověděla, že otázka přiřazení podání k vyřízení příslušnému oddělení v praxi problémy nečiní. Problematické se však může, spíše než rozdělení koncepčního oddělení, jevit zrušení odboru, jelikož případné rozpory mezi útvary při

vypořádání připomínek budou řešeny v rámci odboru, a nikoliv na úrovni sekce. M. Ďord' poděkoval s tím, že se toto vysvětlení bylo zároveň odpovědí i na jeho druhou otázku.

M. Šimůnková se následně dotázala, zda se změní počet zaměstnanců působících v této oblasti. A. Hofschneiderová odpověděla, že počet zaměstnanců oddělení zůstává stejný. Oddělení však není dlouhodobě plně obsazeno. Počet systematických míst činí cca 15 zaměstnanců, avšak vzhledem k objemu práce tento počet není dostatečný a v důsledku absence plné obsazenosti se oddělení potýká s vysokou pracovní zátěží.

M. Ďord' následně položil otázku, zda již některému oddělení, a případně kterému, bylo přiřazeno vypracování návrhu právní úpravy paní ministryně Maláčové upravující prodloužení povinné školní docházky do 18 let. A. Hofschneiderová reagovala, že zatím ani není jisté, kterému oddělení bude k vyřízení přiřazena interpelace na paní ministryni v této souvislosti z téhož dne, a tedy ani to kdo se touto záležitostí bude dále zabývat.

K. Laurenčíková zmínila, že Člověk v tísni dlouhodobě upozorňuje, že pokud by došlo k prodloužení povinné školní docházky o dva, a nikoliv o navrhované čtyři, roky, reálně by se zvýšila šance, že děti po splnění povinné školní docházky budou mít alespoň výuční list. Shrnula tedy, že tento návrh může mít smysluplný důvod, zároveň je však třeba vést konstruktivní diskusi ohledně prevence předčasného vypadávání dětí ze systému školní docházky, o tom, co škola může dětem nabídnout, a o tom, zda se dětem ve škole daří včetně psychologické a emoční stránky věci.

A. Hofschneiderová souhlasila a dodala, že by nemělo být kladeno rovnítko mezi vzděláním a povinnou školní docházkou. Tématem by měla být kvalita školního vzdělávání. V situaci, kdy o kvalitě nepanuje dostatečný přehled, resp. informace nejsou zcela příznivé, tedy není vhodné diskutovat úpravu nástroje povinné školní docházky.

A. Křístek připomněl, že Člověk v tísni byla organizace, která původně prosazovala povinný předškolní rok v mateřské škole, ač následně svůj názor změnila, přičemž se nyní ukazuje, že toto opatření nespělo k naplnění předvídaných výsledků. Varoval proto, že Člověk v tísni svůj názor může svůj názor změnit obdobně i v této záležitosti.

K. Laurenčíková ocenila tuto paralelu a souhlasila, že povinná předškolní příprava nezajišťuje integraci sociálně vyloučených a prevenci jejich vypadávání ze systému. Naopak se nyní přemýšlí nad sankčními mechanismy, jak potrestat rodiče, kteří tuto povinnost nerespektují. Dodala, že chybělo množství kroků, které měly být činěny současně, a je tedy třeba debatovat o celém systému vzájemně souvisejících kroků, nejen o jednom kroku z mnoha.

M. Ďord' následně varoval, že mnoho dětí by mohlo být taktéž potrestáno ústavní či ochrannou výchovou z důvodu neplnění povinné školní docházky.

A. Křístek zmínil paralelu s památkovou péčí a ochranou přírody a vlastníky nemovitostí zatíženými břemeny. V této oblasti se namísto sankcí přistupuje k pozitivní motivaci, tedy k veřejnoprávním smlouvám, dotacím, kompenzacím apod. Za účelem zajištění docházky všech dětí je tedy třeba uvažovat o jiných mechanismech než o sankcích, jelikož k absenci dětí dochází, i přestože je školství poskytováno zdarma. Lidé tedy pravděpodobně dostatečně nevnímají pozitiva, která školství přináší.

K. Laurenčíková shrnula, že je třeba sledovat další vývoj a lze případně uvažovat o sepsání stanoviska výboru. K tomu L. Rybová navrhla možnost zvážení vypracování analýz v příštím roce ohledně toho, co vzdělávání ve školách dětem přináší a co výbor může ke zlepšení v této souvislosti činit. K. Laurenčíková dodala, že tuto problematiku lze následně spojit i s dalšími tématy probíranými s Výborem pro prevenci domácího a genderově podmíněného násilí, např. v oblasti péče o duševní zdraví.

L. Rybová v souvislosti s rodinnou politikou rovněž poznamenala vysokou zátěž vzdělávání na základní škole pro rodiče i děti v podobě domácí přípravy. V jejím důsledku vzniká obrovský tlak na rodiče i děti a po škole jim zbývá málo prostoru na trávení společného času. Pod tento tlak se dostávají všechny děti včetně těch zdravých, nemluvě o rodinách s jedním rodičem apod., příp. rodiči, kteří nejsou schopni dětem s domácí přípravou pomoci. To plodí mnoho dalších problémů, např. že děti nechodí rády do školy, šikanu, příp. až sebevraždy, a je tedy třeba systém rodině přizpůsobit a umožnit sladění vzdělávání s trávením volného a rodinného času.

2) Návrh novely vyhlášky MŠMT o společném vzdělávání

K. Laurenčíková shrnula návrh novely vyhlášky MŠMT č. 27/2016, o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v níž vidí snahu MŠMT ulevit školám od problémů, se kterými se v praxi setkávají, a která zároveň opět může otevírat cestu k umístění dětí zpět do speciálních škol či tříd. Meziresortní připomínkové řízení k této novele končilo v den zasedání Výboru.

Paní předsedkyně dále poznamenala, že nyní ve společnosti panuje silný odpor k inkluzi a její smysl a přínos je médií překrucován. Ač se od září 2016, kdy vstoupila v účinnost novela školského zákona příznávací právo na podporu speciálních potřeb všem dětem bez rozdílu a na všech školách, skladba dětí ve školách příliš nezměnila, některými skupinami je nyní dáváno přijímaným inkluzivním opatřením za vinu, že se ve školách nyní například nachází více dětí s poruchami chování.

Shrnula, že novelou došlo pouze k deklaraci nároku na podpůrná opatření pro speciální potřeby dětí, přičemž děti tyto speciální potřeby samozřejmě měly již před předmětnou novelou. Speciálním pedagogům se přirozeně situace zkomplikovala. Avšak požadavkem na zvažování spádové školy vždy na prvním místě, jelikož se nachází v oblasti, kde dítě vyrůstá a má kamarády, se podařilo změnit smýšlení, kdy se nejprve hledala speciální škola, která byla často velmi daleko, dítě muselo bydlet na internátu a návraty v dospělosti zpět do neznámého prostředí jsou složité. Existují rovněž informace o tom, že speciální školy nedosahují požadovaných standardů moderního školství a že se v nich často nachází i děti, které by se mohly v běžných školách vzdělávat.

Zdůraznila, že je třeba nepodléhat mediálními zkratkám o tom, že novelou zákona došlo ke značnému zvýšení počtu „zlobivých dětí“. Naopak ČOSIV se při své činnosti setkává s mnoha dětmi, které trpí tím, že personál ve škole s nimi zacházel nevhodně, jelikož například neuměl pracovat s jejich psychosociálními či emocionálními potřebami, příp. nevěděl o dalších souvislostech, např. častém stěhování po ubytovnách apod., které mají spojitost se školní docházkou či školními výsledky.

A. Křístek vznesl dotaz, zda se inkluzivní opatření nedotýkají pouze dětí s mentálním a tělesným postižením. K. Laurenčíková po krátké diskusi ostatních členů shrnula, že dle jejího názoru je problém systémový, jelikož v cizině se používá pojem poruchy chování v kontextu poměrně závažného duševního onemocnění, které může diagnostikovat pouze psychiatr či klinický psycholog. V českém prostředí však byla v segmentu školských poradenských zařízení vytvořena vlastní specifická kategorie specifických poruch chování, již nezná ani Mezinárodní klasifikace nemocí WHO a kterou může diagnostikovat kdokoli z poradenského týmu (speciální pedagog, klinický psycholog apod.), a to na základě krátkého vyšetření bez znalosti širších souvislostí. Dále zmínila, že kategorie specifických poruch je velice vágní a tak široká, že se do ní může vejít v podstatě každé dítě, které je pro své projevy ve třídě jakkoli nepohodlné. V důsledku neshody mezi členy Výboru navrhla vytvoření právního rozboru, zda tento postup, který je v praxi používán, je zákonný.

V této souvislosti A. Křístek navrhl, že by bylo možné uvažovat o zákazu užívání této diagnózy. K. Laurenčíková souhlasila a dodala, že v důsledku pětinasobného nárůstu této kategorie a nesprávného metodického vedení pedagogických poraden hrozí, že bude umožněno nadužívání této diagnózy, stejně jako v minulosti lehkého mentálního postižení, přičemž MŠMT nyní navrhovanou novelou otevírá cestu k umístování dětí s touto diagnózou do speciálních škol. Dále zmínila příklad školy, do jejíž speciální třídy jsou umístovány děti z okolních škol, které nějakým způsobem „zlobí“, například vyrůstající v rodině, ve které se vyskytuje domácí násilí, děti s Aspergerovým syndromem, děti uvězněného rodiče, děti rodiče s psychiatrickým onemocněním apod., jež takto společně nelze přiměřeně vzdělávat. Nadto je speciální třída zřízena pouze na prvním stupni, přičemž pár nejhodnějších dětí je na druhém stupni integrováno do běžné třídy a ostatní jsou přemístěny do speciálních škol, například pro hluché děti, ač slyší. Speciální pedagogové na těchto školách navíc neumí s těmito psychosociálními potřebami dětí pracovat. S odkazem na návrh novely vyhlášky MŠMT následně uzavřela, že se jedná o snahu tyto praktiky, které dosud probíhaly v šedé zóně, zlegalizovat.

A. Hofschneiderová vyjádřila nesouhlas s posilováním přístupu medicínského modelu, v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, kdy se na základě diagnózy dítě „škatulkuje“ a zároveň se vytrácí jeho jedinečnost, přičemž by se školský systém měl ubírat cestou sociálního modelu. Zároveň zdůraznila, že takto zásadní záležitost by měla být v demokratickém právním státě upravena formou zákona, a nikoliv na úrovni vyhlášky. Nakonec navrhla, že by se Výbor mohl proti těmto praktikám opakovaných úprav podzákonnými normami, často předkládaných i ve zkráceném řízení, zaměřit.

K. Laurenčíková reagovala, že ČOSIV upozorňoval na rozpor návrhu vyhlášky se školským zákonem a stále doufá, že návrh bude stažen.

Následně se paní předsedkyně vrátila k tématu poruchy chování, resp. speciální poruchy chování s návrhem na přijetí usnesení vymezujícímu se proti tomuto způsobu diagnostiky. K tomu A. Křístek zmínil, že z jeho zkoumání učebnic speciální pedagogiky z různých českých univerzit nevyplývá, že by bylo užívání diagnózy speciálních poruch chování na českých univerzitách vyučováno, a není mu tedy jasné, odkud se tato diagnóza do praxe dostala.

J. Machačka poznamenal, že tento pojem vychází z původního znění vyhlášky před rokem 2016. Na to A. Křístek odpověděl, že vystudovaní speciální pedagogové by však měli vycházet z Mezinárodní klasifikace nemocí zmíněné ve studijních materiálech, a nikoliv z jiných zdrojů.

V tomto ohledu K. Laurenčíková navrhl, že by stálo za to přizvat zástupce klinické psychologie a pedopsychiatrie, aby se ohledně užívání této diagnózy přeli, jelikož není možné, aby byly tisíce dětí diagnostikovány pod tuto kategorii, kterou nelze o nic opřít.

A. Hofschneiderová souhlasila, že se jedná o nepřijatelnou praktiku, za kterou označila i určování diagnózy poruchy chování pedopsychiatrem. V tomto ohledu zmínila zprávu speciálního zpravodaje o právu na duševní zdraví, ve které je vyjádřena silná skepse vůči klasifikaci nemocí ICD 10, který následuje již překonaný medicínský model postižení, že k podpůrnému opatření je třeba se dopracovat přes diagnózu. Uzavřela, že diskuse by se měla vést na téma, jaké dopady může mít diagnóza na vzdělávání dětí.

K. Laurenčíková vyjádřila názor, že v oblasti vzdělávání naopak došlo ke kroku vpřed od diagnózy ke speciálním potřebám dítěte. A. Hofschneiderová však namítala, že metody zjišťování potřeb jsou stále diagnostické, nikoliv vyhodnocovací. Na to paní předsedkyně odpověděla, že z jejího pohledu nastavený směr, kdy se podpůrná opatření ukládají na základě speciálních potřeb, a nikoliv diagnózy, není špatný, avšak je třeba urychleně zlepšit metodologii práce pedagogicko-psychologických poraden. Problém vidí v metodickém vedení a ve skutečnosti, že některé poradny používají zastaralé metody. A. Hofschneiderová zmínila, že nemůže posoudit, zda se jedná o problém v legislativě či v praxi, avšak měly by být používány vyhodnocovací, nikoliv diagnostické nástroje.

L. Rybová navrhla hlasování o stanovisku Výboru k novele vyhlášky, načež M. Šimůnková zmínila otevřený dopis se stanoviskem neziskových organizací, které rozeslala Š. Dušková a ke kterému se ona i L. Rybová za ČHV připojily a které je dále otevřeno k připojení se dalšími členy. K. Laurenčíková rovněž zmínila stanovisko ČOSIV. J. Machačka potvrdil, že Zmocněnkyně vlády pro lidská práva uplatňovala připomínky proti návrhu novely předmětné vyhlášky. Tyto byly členům Výboru po zasedání rozeslány.

Členové se shodli na tomto znění usnesení:

„Výbor vyslovuje zásadní nesouhlas se současným zněním návrhu novely vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, z důvodu rozporu novelizované verze s Úmluvou o právech dítěte, Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením a rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci *D. H. a ostatní proti České republice* a jeho úspěšnou implementací.“

Paní L. Rybová navrhovala doporučit Zmocněnkyni pro lidská práva setrvání na svých zásadních připomínkách, po námitce K. Laurenčíkové, že členové Výboru tyto připomínky zatím nečetli, se však pokročilo k hlasování o obecné verzi, viz výše.

Vzhledem ke zjištěné neusnášeníschopnosti Výboru však bylo nakonec navrženo hlasování per rollam. O výsledku hlasování bude tajemnice Výboru informovat a příp. schválené usnesení nahraje na webové stránky.

3) Program následujícího jednání - 15. ledna 2018

a) Usnesení Výboru k metodickým příručkám MŠMT

K. Laurenčíková následně představila plánovaný program dalšího zasedání Výboru. Prvním navrhovaným tématem byly Metodické příručky MPSV pro kurátory mládeže, přičemž požádala tajemnici, aby opětovně zaslala návrh usnesení Výboru a metodické příručky, aby o usnesení bylo možné na příštím jednání hlasovat. Dalším navrženým bodem byl plán priorit pro příští rok. K. Laurenčíková následně poznamenala, že řada věcí pravděpodobně vyplyne z navazujícího společného zasedání s Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách.

b) Návrh novely ministerstva spravedlnosti ohledně rozšíření působnosti notářů v opatrovnických věcech

M. Šimůnková dále zmínila, že ministerstvo spravedlnosti navrhlo novelu, na základě které by část opatrovnické agendy, která je v současnosti v rukou opatrovnických soudců, měla přejít na notáře. V určitých případech by notáři mohli rozhodovat o dohodě mezi rodiči o výživném a o péči o dítě. Shrnula, že k tomuto tématu se objevuje množství rozdílných názorů a navrhla, že by k této záležitosti Výbor mohl zaujmout stanovisko.

A. Křístek vysvětlil, že se nejedná o přesun rozhodování na notáře, a doplnil, že dle současného znění občanského zákoníku má dohoda rodičů o péči o dítě, popř. o výživném či styku vždy přednost s jednou výjimkou, a tou je úprava poměrů před rozvodem manželství. V současné situaci, kdy se polovina dětí rodí do nesezdaných soužití před vznikem manželství, tak jsou děti, které se narodily do manželství, které se později rozpadne, pouze z hlediska osobního stavu diskriminovány stejně jako jejich rodiny. Protože ačkoliv zákon formálně preferuje dohody rodičů, zákon tyto účastníky nutí do soudního sporu. Tudíž účelem novely je pouze narovnání poměrů mezi dětmi z rozpadlých manželských a nemanželských svazků tak, aby byla ve všech případech možná dohoda. Dodnes se totiž vedou spory o tom, zda je dohoda o výživném sepsaná formou notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti exekučním titulem či nikoliv. Tato novela tedy jasně určuje, že takový notářský zápis je exekučním titulem, a není tedy nutné, aby výživné stanovoval soud. Následně je, v návaznosti na námitku opatrovnických soudců, pro případ změny ujednání doplněno, že v notářském zápise musí být jednoznačně popsány majetkové poměry tak, aby bylo možné později dovodit, zda se změnila či nikoliv.

K. Laurenčíková doporučila, aby B. Rittichová byla vyzvána ke sdělení podrobností k tomuto tématu.

c) Doporučení organizace Naděje pro děti úplňku pro děti s poruchou autistického spektra

Následně paní předsedkyně navrhla, že by bylo vhodné na příští zasedání pozvat zástupce neziskové organizace Naděje pro děti úplňku, aby představil jejich návrh 8 doporučení pro děti s poruchou autistického spektra týkající se způsobů, jak zajistit potřebné služby těmto dětem tak, aby mohly žít ve svém přirozeném prostředí. Posléze by se k nim mohl Výbor v případě souhlasu členů připojit.

d) Plány priorit ministerstev v oblasti práv dítěte na rok 2019

M. Ďordž navrhl oslovit ministerstva ohledně jejich priorit v oblasti práv dětí na příští rok, a to i zákonných úprav v návaznosti na plán legislativních prací. Například se doslechl zmínky o novele ministerstva zdravotnictví o deinstitucionalizaci, avšak bylo by užitečné mít oficiální vyjádření ministerstev.

K. Laurenčíková souhlasila s oslovením ministerstev o představení plánů priorit pro příští rok.

e) Dlouhodobé priority – zřízení dětského ombudsmana, zákaz užívání tělesných trestů na dětech a povinné zastoupení dětí advokátem

L. Rybová přidala návrh na bod týkající se zřízení instituce dětského ombudsmana, bod týkající se zákazu tělesných trestů na dětech, a bod ohledně povinného zastoupení dětí advokátem na základě iniciativy paní Gajduškové.

f) Doplnění informací od ministerstva spravedlnosti ohledně opatrovnického soudnictví

M. Šimůnková připomněla, že by bylo užitečné od ministerstva spravedlnosti po devíti měsících od dubnového jednání mezi zástupci ministerstva spravedlnosti a členů Výboru pro práva dítěte získat informace o pokroku ohledně získávání slíbených statistik o počtu opatrovnických soudců a oslovení předsedů soudů v této záležitosti.

g) Snižování počtu kojeneckých ústavů

Následně se dotázala, zda Výbor dostane více informací ohledně rušení kojeneckých ústavů, jelikož proběhla zpráva, že jich bude zachováno pouze sedm. Před cca dvěma týdny rovněž proběhl kulatý stůl na toto téma.

K. Laurenčíková poděkovala za tuto informaci a zařadila toto téma na program lednového zasedání. Rovněž požádala ministerstvo zdravotnictví o představení plánu v této oblasti. Nicméně shrnula, že dle jejích informací by ministerstvo zdravotnictví mělo být nakloněno posunu v tomto ohledu směrem k transformaci těchto zařízení na centra podpory rodin např. s dětmi se zdravotním postižením, kteří potřebují komplex služeb, tato zařízení by pak poskytovala respitní služby. Nejvyšší zástupci ministerstva souhlasí, že současný systém není nastaven správně a prosazení změn tedy může být průchozí. Následně navrhla iniciovat vznik pracovní skupiny na ministerstvu zdravotnictví koordinující transformaci z multidisciplinárního hlediska.

A. Křístek navrhl, že by se vzhledem k podobnosti tématu mohli oslovit i odborníci působící v rámci reformy psychiatrické péče. Na to K. Laurenčíková reagovala, že je gestorkou projektu nové služby a že v rámci tohoto projektu se podařilo vytvořit vůli pracovat na dalších krocích k deinstitucionalizaci. Zapojeným osobám však chybí kapacita na vytvoření konkrétního návrhu. Je tedy třeba udržovat dosaženou vůli a najít cesty, jak začít pracovat na konkrétním návrhu dalších kroků.

Následovalo společné zasedání Výboru pro práva dítěte s Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách. Zápis ze společného zasedání je k dispozici [zde](#).